

LOTIN AMERIKASI BA'ZI DAVLATLARI NOMLARINING ETIMOLOGIK VA TOPONIMIK TADQIQI

Maftuna Farmonqulova Ulug'bek qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti talabasi

ANNOTATSIYA

Dunyodagi har bir davlat nomlanishining o'ziga xos tarixi va sabablari mavjud. Davlatlarga berilgan nomlarni etimologik va toponimik nuqtayi nazardan tahlil qilinadigan bo'lsa, hozirgi nomining berilishida u yerda yashagan dastlabki qabilalar va ularning tili, mahalliy dialekt, tarixda bo'lib o'tgan bosqinlarning ta'siri yoki o'sha hududning qishloq xo'jaligi va tabiati asosiy sabablardan biri sifatida namoyon bo'ladi.

***Kalit so'zlar:** etimologik tahlil, toponomik tahlil, qabila, mahalliy dialekt, hudud, tabiat.*

ETYMOLOGICAL AND TOPONYMIC STUDY OF SOME LATIN AMERICAN COUNTRY NAMES

Maftuna Farmonkulova

student at the Uzbekistan State University of World Languages

ABSTRACT

Each country in the world has a unique history and reasons behind its name. When analyzing the names of states from the perspectives of etymology and toponymy, it becomes evident that the current names are often derived from the original tribes that inhabited the region, their language, local dialect, historical invasions, or the agriculture and nature of the area.

***Keywords:** etymological analysis, toponymic analysis, tribe, local dialect, territory, nature.*

KIRISH

Ispan tili aholi soni bo'yicha eng ko'p muloqot qilinadigan tillardan biri hisoblanadi, Lotin Amerikasi (Braziliyadan tashqari) mamlakatlari va Yevropada Ispaniya, Afrikada Gvineya Ekvatorial kabi davlatlar aholisi shu tilda so'zlashadi. Tabiiyki, ispan tilida so'zlashuvchi aksariyat davlatlar va shaharlarning nomlari shu tildan olingan. Shu o'rinda ta'kidlash kerakki, AQShda ham juda ko'p aholi ispan tilida so'zlashadi va bu mamlakatdagi ba'zi shaharlarning nomlari ham ispan tilidan

kelib chiqqan, masalan: Los Ángeles, Las Vegas, San-Fransisko, Santa José va hk. Biroq, Lotin Amerikasi hududigagi ba'zi davlat nomlarining tarjimasini to'raligicha ispan tiliga daxldor bo'lsa, ba'zilarining nomlanishida esa tarixiy hodisalarning, qadimgi hindu qabilalarining, joylashish o'rnining ta'siri mavjud.

METODOLOGIYA

Meksika ispan tilida so'zlashuvchi davlatlardan biri. Biroq nomlanishi esa ispanchaga daxldor emas. Bu davlatning nomlanishiga doir bir qancha farazlar mavjud bo'lib, ular Meksika etimologiyasini tushuntirishga harakat qiladi. Dastlabki, nomlanish davri 14-asr Mesoamerikaga (Shimoliy Amerikaning janubida va Markaziy Amerikaning aksariyat qismidagi tarixiy mintaqaga va madaniy hudud) to'g'ri keladi, deb qaraladi. O'sha davrdagi nahuatl tilidagi (Uto-Azteklar til oilasiga kiruvchi qabila tili) "Asr o'rtalaridagi o'simlik" (Mexitli) va "Oyning kindikidagi joy" (Mēxihco) kabi iboralari davlat nomining kelib chiqishiga sabab bo'lgan deb qaraladi va bu hali-hanuz olimlar orasida keng muhokamaga sabab bo'lmoqda. [1] "Anahuak" (suv bilan o'ralgan yer degan ma'noni anglatadi va Meksikaning qadimiy yadrosi) Xristofor Kolumbgacha bo'lgan davrda hozirgi Meksikaga berilgan nahuatl tilidagidagi nom edi. [2]

Bir afsonaga ko'ra, Mexika *Huitzilopochtli ning* urush xudosi va homiysi yashirin ism sifatida **Mexitl** yoki **Mexi** nomiga ega bo'lgan. Shundan keyin "Meksi joyi" yoki "Urush xudosi mamlakati" degan ma'noni anglatgan. [3]

Kosta Rika [Costa Rica] – bu davlat nomi ispan tilidan olingan bo'lib, "boy qirg'oq" degan ma'noni anglatadi. Kosta Rikaga bu nomning berilishiga oid bir qancha faraz va taxminlar mavjud. Dastlabki farazlardan biri, Xristofor Kolumb Kosta Rikaga kelganida, mahalliy aholining boylilarini ko'rib, bu hududga "boy qirg'oq" nomini bergan deb qaraladi. Boshqa bir nazariyalardan biri ispan konkistadori *Francisco Hernández de Córdoba* bu hududga Kosta Rika nomini bergan shaxs deb ta'kidlanadi. Sababi, Francisco Hernández mintaqaga hududining geografik joylashishi, qazilma boyliklari, iqlimi, hududga oid barcha ma'lumotlarning o'rganib chiqibgina shu nomni bergan bo'lsa, Xristofor Kolumb esa faqatgina hozirgi Puerto Limon hududini ko'rib, Kosta Rika nomini berishga qaror qilgan deb qaraladi. Yana bir taxminlarga ko'ra, Kosta Rika nomi qadimgi **huétar** tilida mavjud bo'lgan "cotarrique" so'zining o'zgargan ko'rinishi bo'lib, hali-hanuz tarjimasini noma'lum qolmoqda. Shunisi ayonki, Kosta Rika atamasi 1539 - yil 17 - dekabrda Panamada ishlab chiqilgan Ispaniya hukumatining rasmiy hujjatida ilk bor tilga olingan.

Chili soʻzining kelib chiqishi haqida turli xil nazariyalar mavjud . XVII asr ispan yilnomachisi Diego de Rosalesga tadqiqotlariga koʻra, Inklar *Aconcagua* vodiysini Chili deb atashgan. [4, 11] Pikunche qabila boshligʻi **Cacique** (Taino xalqining qabila boshligʻi) Tili deb nomlangan, Inklar istilosi paytida hududni boshqargan.[5] Yana bir nazariyaga koʻra, Chili oʻz nomini “yerning chekkasi” yoki “dengiz qafasi” degan maʼnoni anglatuvchi amerika tubjoy aholisi soʻzidan olgan boʻlishi mumkin, deb qaraladi. [6] Boshqa bir maʼlumotlarga koʻra, Chili davlatining nomi **Mapuche** tilidagi “chilli” soʻzidan olingan boʻlib, u “yerning tugash joyi” degan maʼnoni anglatadi, [7] yoki **kechua** tilida (Peru va And togʻlarida yashuvchi mahalliy qabila tili) “sovuq”, [8] yoki **chili** tilidan tarjima qilinganda “qor” [9] yoki “Yerning eng chuqur nuqtasi” [10, 12] degan maʼnolarni beradi.

Argentina nomi lotincha “Argentum” soʻzidan olingan boʻlib, kumush degan maʼnoni anglatadi. Bu atama birinchi marta 1536- yilda tuzilgan Atlasda mintaqani belgilash uchun ishlatilgan, keyin esa 1602 - yilda Martin del Barco Centeneraning “La Argentina” deb nomlangan sheʼrida ishlatilgan. “Argentina” dan oldin bu hudud odatda “Rio de la Plata” deb atalgan, yaʼni “kumush daryo”. Bunday nomlanishiga sabab esa hudud yaqinidagi togʻlardan kumush konlari juda koʻp topilganligi ekan. Argentinaning poytaxti Buenos Aires boʻlib, bu nom ham toʻlalgicha ispan tilidan olingan va “yaxshi havoli” degan tarjimini beradi.

XULOSA

Qisqa qilib aytganda, dunyodagi barcha davlatlar nomlari kelib chiqilishining oʻziga xos tarixi bor ekan. Berilgan nomlarning mohiyatiga yetish uchun etimologiya va toponimika fanlariga chuqurroq kirish lozim. Har bir mintaqaga nom berilishida uning iqlimi, tabiiy qazilma boyliklari-yu, atrof- muhit va u yerda yashagan mahalliy qabilalar va ularning tili oʻz taʼsirini koʻrsatmay qolmas ekan.

REFERENCES

1. Tibón, Gutierre (1980 2a edición), Historia del nombre y de la Fundación de Mexico.
2. Historia de la Ciudad de México, Machine Gobierno del Distrito Federal.
3. Aguilar-Moreno, M. Aztek dunyosida hayot uchun qoʻllanma.
4. “La Incógnita Sobre el Origen de la Palabra Chile”; “Picunche (odamlar)”. Britannica ensiklopediyasi.
5. Encina, Fransisko A.; Leopoldo Kastedo (1961). Resumen de la Historia de Chili . jild. I (4-nashr).
6. Americana ensiklopediyasi. Grolier Onlayn. 2005.

7. Hudson, Rex A., ed. (1995). “Chili: mamlakatni o'rganish”.
8. Chisholm, Hugh, ed. (1911). “Chili”. Britannica ensiklopediyasi (11-nashr).
9. Ensiklopediya Microsoft Encarta Online. 2005.
10. Pearson, Neale J. (2004). Grolier multimedia ensiklopediyasi.
11. Бахронова Д.К., Абдурахматова Н. Испан ва ўзбек тилларига ўзлашган неологизмларнинг тарихий-семантик тадқиқи. Молодой ученый, 52 (394), 2021. – С. 446-449.
12. Baxronova Dilrabo. LISON, KOGNITIV ONG VA OLAM MANZARASI. O‘zMU xabarlari, 1/1/2023. – 209-213